

ΣΔ/ΛΣ/079/26

Προς

κ. Μαρίνο Μουσιούττα

Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

23 Σεπτεμβρίου 2026

Θέμα: Σημείωμα για συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση

Μια μεταρρύθμιση χρειάζεται να πραγματοποιείται όταν το υφιστάμενο σύστημα έχει ολοκληρώσει τον κύκλο του και οι γενικότερες συνθήκες επιβάλλουν αλλαγές, προσθήκες ή, ενδεχομένως, την απάλειψη προνοιών που αφορούν το υφιστάμενο σύστημα.

Οποιαδήποτε μεταρρύθμιση πραγματοποιείται θα πρέπει να στοχεύει σε ουσιαστικές βελτιώσεις και να καθιστά το σύστημα ανθεκτικό, βιώσιμο και προσανατολισμένο στις ανάγκες όσων επηρεάζονται από αυτό.

Έχουμε δει μεταρρυθμίσεις από μέρους κυβερνήσεων οι οποίες, ουσιαστικά, έχουν εκσυγχρονίσει το παλαιό σύστημα, προχωρώντας σε αλλαγές που δεν συνιστούν πραγματική μεταρρύθμιση, αλλά περισσότερο προσαρμογές σε νέα δεδομένα. Ταυτόχρονα, δεν έχουν πάντοτε θετική επίδραση στο σύνολο των πολιτών τους οποίους αφορούν.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η «μεταρρύθμιση» της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έχουν πραγματοποιηθεί αλλαγές, οι οποίες, ωστόσο, δεν έχουν επιτύχει στον βαθμό που αναμενόταν τους στόχους που είχαν τεθεί, ενώ ούτε οι πολίτες έχουν διαπιστώσει ουσιαστική βελτίωση στο βιοτικό τους επίπεδο, στις γενικότερες συνθήκες διαβίωσης και στις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Αντίστοιχα, τίθεται το ζήτημα της μεταρρύθμισης στην Παιδεία. Πόσο έχει μειωθεί η παραπαιδεία; Πώς μπορούμε να μιλάμε για μεταρρύθμιση όταν ο αριθμός των μαθητών στα δημόσια σχολεία μειώνεται, ενώ τα ιδιωτικά σχολεία δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης αυξάνονται; Όταν η παραβατικότητα στα σχολεία παρουσιάζει αυξητική τάση; Όταν οι μαθητές καταγράφουν χαμηλές επιδόσεις σε διεθνείς μετρήσεις, αξιολογήσεις και διαγωνισμούς;

Πραγματοποιήθηκε, επίσης, η «φορολογική μεταρρύθμιση». Έγιναν αλλαγές και προσθήκες σε αρκετές πρόνοιες. Ωστόσο, οι αλλαγές αυτές αφήνουν ανεπηρέαστο περίπου το 40% των εργαζομένων, ενώ ευνοούνται και εργαζόμενοι που δεν είχαν την ίδια ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης. Κατά την άποψή μας, μια ουσιαστική μεταρρύθμιση θα έπρεπε να ενισχύει την προοδευτικότητα του φορολογικού συστήματος, αυξάνοντας τη βαρύτητα των άμεσων φόρων και μειώνοντας εκείνη των έμμεσων φόρων. Αυτή η βασική αρχή δεν έχει υλοποιηθεί στον βαθμό που θεωρούμε αναγκαίο.

Για να μπορέσει μια μεταρρύθμιση να είναι επιτυχημένη, πλήρης και ουσιαστική, θα πρέπει να προχωρεί σε πραγματικές τομές και, όπου χρειάζεται, να έρχεται ακόμη και

σε σύγκρουση με κατεστημένες πρακτικές. Παράλληλα, απαιτούνται επιμονή και συνέπεια στην εφαρμογή της.

Είναι αναμενόμενο ότι δεν θα είναι όλοι ικανοποιημένοι, καθώς ενδέχεται να θιγούν επιμέρους ή προσωπικά συμφέροντα. Ωστόσο, η πραγματική πρόοδος, η ανάπτυξη και η ουσιαστική αλλαγή προκύπτουν μέσα από την αντιπαράθεση και τη σύνθεση διαφορετικών θέσεων και απόψεων και, όπου χρειάζεται, μέσα από ουσιαστικές τομές.

Συνταξιοδοτική Μεταρρύθμιση

Κατ' αρχάς, θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι σε ορισμένα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, καθώς και σε δημόσιες τοποθετήσεις για το θέμα, γίνεται αναφορά σε «σύνταξη γήρατος», όπως αναφερόταν παλαιότερα, αντί στον όρο «θεσμοθετημένη σύνταξη», όπως χρησιμοποιείται σήμερα. Θεωρούμε ότι η επαναφορά της παλαιάς ορολογίας είναι λανθασμένη και μπορεί να προσλαμβάνει ηλικιακά απαξιωτική διάσταση.

Επί της ουσίας, η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση θα πρέπει να σχεδιαστεί με μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Μια ουσιαστική μεταρρύθμιση δεν μπορεί να αλλάξει κάθε ένα ή δύο χρόνια, αλλά θα πρέπει να έχει χρονικό ορίζοντα τουλάχιστον 10–15 ετών, με δυνατότητα επιμέρους επικαιροποιήσεων και προσαρμογών όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τρεις βασικές παράμετροι:

- η βιωσιμότητα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΤΚΑ),
- η διατήρηση του ύψους των καταβαλλόμενων εισφορών,
- καθώς και η διατήρηση του ορίου συνταξιοδότησης στα 65 έτη, όπως ισχύει σήμερα.

Με βάση τις πιο πάνω παραμέτρους, θα πρέπει να πραγματοποιηθούν οι αναγκαίες αλλαγές και προσαρμογές, ώστε η μεταρρύθμιση να ανταποκρίνεται τόσο στη γενικότερη φιλοσοφία της όσο και στους επιμέρους στόχους της.

Λαμβάνοντας υπόψη τα λογικά έξοδα διαβίωσης ενός νοικοκυριού, και όχι μόνο τις σημερινές συνθήκες που διαμορφώθηκαν λόγω εξωγενών παραγόντων, διαπιστώνεται ότι, σε πραγματικούς όρους, ένα νοικοκυριό δύο συνταξιούχων που εργάζονταν στον ιδιωτικό τομέα, ακόμη και εάν δεν έχει δανειακές υποχρεώσεις, περί τις 20 κάθε μήνα αρχίζει να συσσωρεύει υποχρεώσεις λόγω της ανεπάρκειας του εισοδήματος από τις συντάξεις και να προβαίνει σε στερήσεις.

Σύμφωνα με έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί, το 80% των συνταξιούχων στην Κύπρο που επιλέγουν να εργάζονται μετά τη συνταξιοδότησή τους το πράττουν λόγω οικονομικών αναγκών και υποχρεώσεων, ενώ μόνο το 20% επιλέγει να εργάζεται για προσωπικούς λόγους και όχι λόγω ανάγκης για πρόσθετο εισόδημα.

Πρόσθετα, στο πλαίσιο της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης και πέραν από οποιεσδήποτε κομματικές ή συνδικαλιστικές πιέσεις και σκοπιμότητες, το αρμόδιο Υπουργείο και η κυβέρνηση θα πρέπει να μελετήσουν τρόπους σταδιακής μείωσης του χάσματος μεταξύ των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα και εκείνων στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Εάν πραγματικά επιδιώκουμε μια ουσιαστική συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση, αυτή θα πρέπει να καλύπτει ολόκληρο το φάσμα του ζητήματος που ονομάζεται

«Συνταξιοδοτικό». Ας υλοποιηθεί ακόμη και έξι μήνες ή έναν χρόνο αργότερα από τις αρχικές εξαγγελίες, εφόσον πρόκειται να είναι μια μεταρρύθμιση ουσιαστική, περιεκτική και καθολική.

Προτεινόμενο Σχέδιο Αυξήσεων και Ενίσχυση των Εσόδων του ΤΚΑ

Όπως προκύπτει από τον πίνακα που δημοσιοποιήθηκε στα ΜΜΕ σχετικά με τις αλλαγές που προγραμματίζονται σε βάθος πενταετίας, το προτεινόμενο σχέδιο δεν ανταποκρίνεται, κατά την άποψή μας, στις πραγματικές και σημερινές ανάγκες των χαμηλοσυνταξιούχων. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να υπάρξει επανεξέταση τόσο της κατανομής των αυξήσεων βάσει κλίμακας όσο και των τρόπων ενίσχυσης των εσόδων του ΤΚΑ.

Η αύξηση των εσόδων του ΤΚΑ θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς αύξηση του ποσοστού των εισφορών, μέσω της κατάργησης του ανώτατου ορίου εισοδήματος επί του οποίου καταβάλλονται εισφορές στο ΤΚΑ. Συγκεκριμένα, εισηγούμαστε την κατάργηση του ανώτατου ορίου των 65.000 ευρώ ετήσιου εισοδήματος, ώστε να καταβάλλονται εισφορές επί του συνόλου του εισοδήματος.

Επίσης, για εργαζομένους στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, στον στρατό και στην αστυνομία, θα μπορούσε να εξεταστεί η αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης, ώστε αυτή να εναρμονιστεί με εκείνη των υπόλοιπων εργαζομένων, δηλαδή με το 65ο έτος. Με τέτοιες αλλαγές, ο ρυθμός αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων μπορεί να περιοριστεί, ενώ οι εργαζόμενοι θα συνεχίσουν να εισφέρουν στο ΤΚΑ για περισσότερα χρόνια, αντί να τους καταβάλλονται συντάξεις, για παράδειγμα, από το 57ο ή το 60ό έτος.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι για την ανανέωση του πληθυσμού απαιτούνται 2,2 γεννήσεις ανά νοικοκυριό, ενώ η πραγματική γεννητικότητα στην Κύπρο βρίσκεται περίπου στο 1,2, προκύπτει ότι ο κυπριακός πληθυσμός σταδιακά μειώνεται και, ταυτόχρονα, γηράσκει. Κατά συνέπεια, το ΤΚΑ θα καλείται να καταβάλλει συντάξεις σε μεγαλύτερο αριθμό συνταξιούχων, έχοντας λιγότερα έσοδα από τις εισφορές των εργαζομένων.

Με την κατάργηση του ανώτατου ορίου εισφορών επιτυγχάνεται, παράλληλα, δικαιότερη κατανομή των βαρών και ενισχύεται το προοδευτικό στοιχείο της επιβάρυνσης, σύμφωνα με τις οικονομικές δυνατότητες του καθενός. Το κάθε ευρώ έχει σαφώς μεγαλύτερη σημασία για έναν εργαζόμενο με χαμηλό εισόδημα, ιδιαίτερα όταν περίπου το 33% των εργαζομένων αμείβεται με λιγότερα από 1.500 ευρώ μηνιαίως.

Παράλληλα, προκειμένου να μην επιβαρυνθούν τα δημοσιονομικά του κράτους, θα μπορούσε να εξεταστεί η χρηματοδότηση μέρους της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης μέσω της φορολόγησης των υπερκερδών των τραπεζών και των εταιρειών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), οι οποίες, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2021–2025, παρουσίασαν σημαντικά κέρδη. Στην περίπτωση των τραπεζών, αυτά συνδέονται σε σημαντικό βαθμό με την αύξηση των επιτοκίων, ενώ στην περίπτωση των εταιρειών ΑΠΕ με τις μεταβολές στο κόστος ενέργειας λόγω εξωγενών παραγόντων. Για τις τράπεζες, το καθαρό επιτόκιο έχει αυξηθεί σημαντικά κατά την περίοδο αυτή.

Το επιχείρημα ότι μια τέτοια πολιτική θα δημιουργούσε κατ' ανάγκην πρόβλημα στη βιωσιμότητα και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα δεν θεωρούμε ότι τεκμηριώνεται επαρκώς. Σχετικές πολιτικές έχουν εφαρμοστεί σε χώρες της Βαλτικής, με διαφορετικά μοντέλα φορολόγησης των τραπεζικών υπερκερδών. Τα πρόσθετα έσοδα αξιοποιήθηκαν, μεταξύ άλλων, για κοινωνικές πολιτικές, καθώς και για αναπτυξιακά έργα και έργα υποδομής.

Η αύξηση των συντάξεων σε βάθος πενταετίας

Όσον αφορά την προβλεπόμενη αύξηση των συντάξεων σε βάθος πενταετίας, θεωρούμε ότι δεν αντιμετωπίζεται επαρκώς το ζήτημα των χαμηλών συντάξεων των ατόμων που έχουν πραγματική ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης σήμερα.

Θεωρούμε ότι η περίοδος προσαρμογής δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα τρία έτη και ότι η εφαρμογή της θα μπορούσε να γίνει με ρυθμό 50% κατά τον πρώτο χρόνο, 25% κατά τον δεύτερο και 25% κατά τον τρίτο χρόνο.

Με την προτεινόμενη πενταετή προσαρμογή, η πρόσθετη αύξηση ενδέχεται, λόγω του πληθωρισμού και της συνακόλουθης μείωσης της αγοραστικής δύναμης, να μην έχει σε βάθος χρόνου την επιθυμητή και απαιτούμενη επίδραση στο πραγματικό εισόδημα των συνταξιούχων.

Θα πρέπει ακόμη να τονιστεί ότι, όσον αφορά την αναπλήρωση του εισοδήματος μετά τη συνταξιοδότηση, με βάση τα στοιχεία της Eurostat, η Κύπρος βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ποσοστό 41%, έναντι περίπου 60% κατά μέσο όρο στην ΕΕ.

Ο συγκεκριμένος δείκτης συγκρίνει το εισόδημα μιας ηλικιακής ομάδας μετά τη συνταξιοδότηση με το εισόδημα που είχε πριν από αυτήν. Πρόκειται για δείκτη που βασίζεται σε πραγματικά εισοδήματα και χρησιμοποιείται για τη σύγκριση μεταξύ των κρατών μελών.

Σύμφωνα, δε, με τα στοιχεία του 2025 που παρατίθενται, η Κύπρος βρισκόταν στην πέμπτη θέση από το τέλος, με ποσοστό 41%, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αναπλήρωσης φθάνει μέχρι και το 90%.

Εάν λάβουμε, επίσης, υπόψη το σημαντικό χάσμα μεταξύ της προβλεπόμενης συνταξιοδοτικής επάρκειας των εργαζομένων στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, το πρόβλημα καθίσταται ακόμη εντονότερο.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, το σχετικό κόστος μπορεί να καλυφθεί όχι μέσω των κρατικών πλεονασμάτων ή με κίνδυνο για τη βιωσιμότητα του ΤΚΑ, αλλά μέσα από μια περισσότερο ορθολογική, δίκαιη και προοδευτική οικονομική πολιτική.

Το ερώτημα είναι κατά πόσο υπάρχει η αναγκαία πολιτική βούληση και αποφασιστικότητα για την εφαρμογή αυτών των αλλαγών.

Αποκοπή του 12%

Βασική προτεραιότητα θα πρέπει να αποτελέσει η ενίσχυση των συντάξεων των χαμηλοσυνταξιούχων, και μάλιστα μέσα στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και όχι σε βάθος πενταετίας.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σημαντικό μέρος όσων υφίστανται αποκοπή 12% θα επωφεληθεί από την αύξηση των συντάξεων στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης. Για

τον λόγο αυτό επιμένουμε ότι η εφαρμογή των σχετικών αυξήσεων δεν θα πρέπει να επεκταθεί σε βάθος πενταετίας.

Με τα σημερινά δεδομένα, όσοι έχουν λάβει τη σύνταξή τους στο 63ο ή στο 64ο έτος της ηλικίας τους επιβαρύνονται με αποκοπή της τάξης του 6%–12%. Θεωρούμε ότι το ζήτημα αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω δύο εναλλακτικών επιλογών:

Είτε με επαναφορά της σύνταξης στο κανονικό της επίπεδο από το 65ο έτος, με αποκοπή πλέον κατά 6%,

είτε με μείωση της αποκοπής στο 7,5%, αντί του 12%, στη βάση της ίδιας λογικής με την οποία εφαρμόστηκε η αρχική αποκοπή.

Πολιτική Αφυπηρετήσεων

Στο πλαίσιο της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης δίνεται η ευκαιρία να αντιμετωπιστεί ακόμη ένα σημαντικό ζήτημα, το οποίο αφορά τα διαφορετικά όρια συνταξιοδότησης των εργαζομένων.

Είναι δύσκολο να θεωρηθεί δίκαιο να αφυπηρετεί στην ηλικία των 55, 57 ή 60 ετών ένας εργαζόμενος του οποίου το επάγγελμα δεν επιβάρυνε ιδιαίτερα την υγεία του ή ο οποίος εργαζόταν υπό ευνοϊκές συνθήκες, ενώ ένας εργαζόμενος σε τεχνικό επάγγελμα, όπως ένας οικοδόμος, ένας εργαζόμενος σε δημόσια έργα ή ένας μηχανοδηγός, να καλείται να αφυπηρετήσει στα 65.

Πέραν των χαμηλότερων συντάξεων που ενδέχεται να λαμβάνουν, το προσδόκιμο ζωής αυτών των εργαζομένων μπορεί να είναι χαμηλότερο, ενώ και η ποιότητα ζωής τους, τόσο κατά την περίοδο της εργασίας όσο και μετά τη συνταξιοδότηση, μπορεί να είναι περισσότερο επιβαρυνμένη.

Για τον λόγο αυτό εισηγούμαστε όπως, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης, εξεταστεί και το συγκεκριμένο ζήτημα, το οποίο έχει τόσο κοινωνική όσο και ανθρωπιστική διάσταση και αφορά την αποκατάσταση μιας σημαντικής ανισότητας.

Θα μπορούσε να καταρτιστεί κατάλογος βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων, βάσει συγκεκριμένων και αντικειμενικών κριτηρίων, και να καθοριστεί για τους εργαζομένους αυτούς διαφορετική ηλικία κανονικής συνταξιοδότησης, χωρίς οποιαδήποτε αποκοπή, για παράδειγμα μεταξύ 60 και 62 ετών, ανάλογα με τη βαρύτητα και την επιβάρυνση που συνεπάγεται το κάθε επάγγελμα.

ΠΥΛΩΝΑΣ II

Ο Πυλώνας II, ο οποίος αφορά τα Ταμεία Προνοίας, είναι εξίσου σημαντικός για τους εργαζομένους.

Εάν, δε, λάβουμε υπόψη ότι, σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, για να μπορέσει ένας εργαζόμενος στον ιδιωτικό τομέα να διατηρήσει περίπου το ίδιο βιοτικό επίπεδο κατά την περίοδο της συνταξιοδότησής του θα πρέπει να αποταμιεύει περίπου το 15%–20% του μισθού του, γίνεται αντιληπτό ότι κάτι τέτοιο είναι εξαιρετικά δύσκολο για μεγάλο μέρος των εργαζομένων.

Μια τέτοια αποταμίευση είναι αντικειμενικά δύσκολη, λαμβάνοντας υπόψη τα επίπεδα των μισθών, τα λογικά έξοδα διαβίωσης και το γενικό κόστος ζωής, ιδιαίτερα για τους νεοεισερχομένους στην αγορά εργασίας.

Συνεπώς, θεωρούμε ότι η καθολική εφαρμογή του δεύτερου πυλώνα μπορεί να συμβάλει στην άμβλυνση των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι συνταξιούχοι και στη διασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου και ποιότητας ζωής μετά τη συνταξιοδότησή τους.

Οι εργαζόμενοι στην Κύπρο που δεν έχουν πρόσβαση στον δεύτερο πυλώνα ξεπερνούν τις 300 χιλιάδες.

Η ενίσχυση του δεύτερου πυλώνα είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο για τους υφιστάμενους εργαζομένους που δεν καλύπτονται όσο, ακόμη περισσότερο, για τις νεότερες γενιές.

Η εφαρμογή του θα μπορούσε να γίνει σταδιακά, ώστε να περιοριστεί και η επιβάρυνση των επιχειρήσεων που θα κληθούν να καταβάλλουν μέρος της συνεισφοράς στο Ταμείο Προνοίας.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το εργατικό κόστος μιας επιχείρησης, ανάλογα με τον κλάδο και το μέγεθός της, αντιστοιχεί περίπου στο 15%–20% του συνολικού κόστους της, μια αύξηση της τάξης του 1%–2% λόγω της συνεισφοράς στο Ταμείο Προνοίας εκτιμάται ότι δεν θα επηρεάσει σημαντικά την κερδοφορία και την ανταγωνιστικότητά της.

Εισηγούμαστε, συνεπώς, την καθολική εφαρμογή του θεσμού του Ταμείου Προνοίας από την 1η Ιανουαρίου 2028, με εργοδοτική συνεισφορά 1%, η οποία να αυξηθεί στο 2% το 2029, με αντίστοιχη συνεισφορά και από τον εργαζόμενο.

Στη βάση αυτή, κατά τη συνταξιοδότησή του, ο εργαζόμενος θα μπορεί να λαμβάνει μέρος του ποσού του Ταμείου Προνοίας ως συμπληρωματικό εισόδημα της σύνταξής του, ενώ ένα άλλο μέρος θα μπορεί να καταβάλλεται ως εφάπαξ ποσό.

Η σχετική αναλογία θα μπορούσε να καθοριστεί βάσει των κανονισμών λειτουργίας του συστήματος και της επενδυτικής πολιτικής που θα ακολουθείται.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, υπάρχουν τρόποι αντιμετώπισης και κάλυψης του κόστους της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης χωρίς να επιβαρυνθούν υπέρμετρα είτε το ΤΚΑ είτε τα δημόσια οικονομικά.

Αυτό που απαιτείται είναι πολιτική βούληση και αποφασιστικότητα.

Τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή να προχωρήσει αυτή η αλλαγή, ώστε η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση να αποκτήσει ένα ουσιαστικό, συνεκτικό και καθολικό πλαίσιο.

Με τιμή,



Αικατερίνη (Κατερίνα) Χατζηστυλλή

Αντιπρόεδρος Α΄



Λουκάς Στυλιανού

Αντιπρόεδρος Β΄

Κίνημα Οικολόγων – Συνεργασία Πολιτών